

Obrazec za šolski dnevnik.

Mesec

Šolski oddlek

Teden in številko šolskih dni	Jezikov nauk				Številčenje	Prirodzn.	Zemljepis in zgodovina	Pisanje	Oblikosl. in risanje	Peje	Teločne vaje	Opomba
	Branje	Slovnica	Pravopis	Spisje								

 Take pole se dobivajo pri gsp. Milicu, po 54 kr. bukve.

Peter Hitzinger

(Znojemski, Podlipski)

v

slovstvu slovenskem.

XI.

L. 1853 je pričel Podlipski slovstveno delovanje s pesmijo „Glosa za novo leto“, kateri je geslo posnel po Prešernovi „Zvezdogledam“:

O lažnivi pratikarji,
Vi lažnivi zvezdogledi,
Vi vremena vsi preroki,
Le vsi pojte rakam žvižgati!

Ni ne pratik v novem leti,
Ni ne pratikarjev šteti;
Vsak bolj modrega se kaže,
Od miru in vojske laže,
Vsak predjal bi vse na sveti.

Biti dobri gospodarji
V svoji hiši pa ne znajo,
Vprek in križem vse ravnaajo.
Ne bodite več čencárji,
O lažnivi pratikarji!

Razumejo modrijani:
 Kaj obraz nebá oznani,
 Kaj prinašajo planeti,
 Kaj pomenijo kometi,
 Mlaj in šip kaj dela brani.
 Vražniki so pa besedi,
 Ki zadeva vednost pravo,
 Za življenje ima veljavo.
 Slovo dajte svoji zmedi,
 Vi lažnivi zvezdogledil!

Vreme vedeži sledijo,
 Vse naprej od njega učijo;
 Dajo vest od zgodnje zime,
 Spet od treskov in uime,
 Dež in solnce v red verstijo.
 Čas pa gre ko vód potoki;
 Mar jim ni, da se spreverne,
 Da se vse za njim oberne.
 Nam ne boste več poróki
 Vi vremena vsi preroki.

Bo li novo leto bolji?
 Bo li vsakemu po volji?
 Kdor sejal bo seme blago,
 Žel bo truda klasje drago
 Na človeštva velkem polji;
 Šel lenuh bo lačen žvižgat,
 Vsak po pameti se trudi,
 Časa drazega ne mudi!
 Leni pojte rakom žvižgat,
 Le vsi pojte rakom žvižgat!

Konec preteklega leta že je razkazoval, da z zedinjenimi močmi se mnogo stori, in v Danici l. 47 popisavši „Pobožne društva“ je naslednje leto l. 16 spregovoril „Besedo o bratovščini ss. Cirila in Metuda“, na katero se je sedanji čas jel bolj ozirati. Slovenski rojaki se trudijo v Ameriki, v Afriki i. t. d. „Veliko slovanskih bratov, pa vernih katoličanov prebiva v Turčii v veliki stiski, med ropanjem, požiganjem, tepenjem, morijo; malo štejejo duhovnih pastirjev med seboj, slabe ali celo poderte so njih cerkve in kapelice za božjo službo. Ali bi ne bilo tudi tem, nam še bližjim bratom kaj pomagati? in sicer ne samo z molitvijo, ampak tudi z denarno pomočjo? . . Ali bi tukej ne zamogla bratovščina sv. Cirila in Metóda svojiga perviga namena razširiti, molitve tudi na stiskane katoličane obračati, in denarne ali drugačne doneske za-nje nabirati?“ . .

Mična in priserčna je l. 17 po napevu „Lepo jutro je“ v Drobti-
 nicah l. 1851 zložena „Otrokova juterna pa večerna pesem“:

Šla je černa noč,
 Dala božja moč
 Beli dan je spet;
 Vnovič oživim,
 In se veselim
 Lepih mladih let i. t. d.

Srečno je končan
 Spet ta božji dan,
 Vse počivat gre;
 Ko je noč okrog,
 Sam, o ljubi Bog!
 Čuješ ti za mé i. t. d.

Priserčna je l. 18 „K detetu Jezusu“ in l. 51 „Od ljubezni Jezusove“; vzvišana pa poleg sv. Alfonza l. 19 „K svetimu Duhu“:

O želje in upi posvetni, bežite;
 Nasitvati druge, le druge hitite,

Se v duši mi dalje nikar ne mudite;
Vé razveseliti ne morete me,
Perserčno veselje sam Bog le mi je i. t. d.

Jako živa se mi zdi tudi v Novicah l. 18: „Podobe življenja“:

Pri studenčki je sedelo
Ljubeznjivo detice,
In je gledalo veselo
Teči valčke sreberne.
Bili so mi podarjeni
Taki dnevi nekedaj,
Kakor čist vir neskajjeni,
Pa pretekli so sedaj.

Za potokam se sprehaja
Zal mladeneč ne misleč,
Da za valam val odhaja,
In se ne vračuje več.
Tako mine čas mladosti,
Dan za dnem se poslovi,
Tako zginejo sladkosti,
Od nikoder sem jih ni.

Poleg reke mož postava,
Gleda njeni silni tek,
Tam se v tmine zakopava,
Tam ji stopa hrib navprek.
Človek dela in se vpira,
Ne miruje noč in dan;
Marsikaj mu pot zavira,
Mnogokrat je goljufan.

Starček kraj morja počiva,
Kjer se vode stekajo;
Solza mu oko zaliva,
Ker mu leta minejo.
Kakor se čez sinje morje
Unstran vidi boljši kraj,
Tako pa življenje gorje
Kaže tam presrečni raj.

Posebno marljivo pa je obdeloval to leto domače polje zgodovinsko ter budil rojake k vzajemnemu preiskovanju. Prepirajočim se o Ljubljani je spregovoril v Novicah najprej l. 19 „Nekaj od Navporta in Ljubljane; potem pa v l. 56: 1) Lobia, ktero mesto je to? ali ne Ljubljana?“ vzlasti po „de Rubeis Monumenta ecclesiae Aquilejensis;“ 2) l. 57 „Ostanki rimskih cest po Krajskem;“ 3) l. 58. 61 „Kaj g. Terstenjak od Lobie in Santika pravi.“ Po razglašnem njegovem dopisu pravi:

„Sploh g. Terstenjak veliko veselje nad tem naznanja, da bi se domorodci več na polji starozgodovinskem trudili. In res je to kaj bolj želeli posebno na Krajskem. Korošci se že davno trudijo o zgodovini svoje dežele, in lepe dela so že na znanje dali, tako o politiški kakor o cerkveni zgodovini. Pri nas se pa od Linhartovega in Vodnikovega časa le bolj počiva. Društvo zgodovinsko v Ljubljani si prizadeva svoje donesti; pa na njegove dela se malo gleda, ali se jim še kaki drugi namenijo podkladajo. Nečem s tem terditi, da je vse prav in gotovo, kar spisi zgodovinskega društva prinašajo; pa ravno tak malo in prazno tudi ni.

G. Terstenjakovi spisi o starozgodovinstvu so pač sila imenitno in važno delo, ne samo za radovednega zgodovinarja, in sploh za omikane-ga Slovenca, ampak tudi za bogoslovca, ker ga učijo, na kakošno polje so prvi oznanovavci sv. evangelija svoje seme sejali v naših krajih; nam-reč ne samo na rimsko-gerško, ampak tudi na slovensko-indiško basno-slovje. Pri vsem tem so menj poznani, kakor bi bilo prav.

Zgodovinske reči naše dežele pa bi se imele tudi priprostemu ljudstvu bolj prisladiti; rado posluša kake stare zgodbe in pripovedi dostikrat domišljene; naj pazi tudi na gotove in resnične zgodbe svoje domačije, da zna tudi kake najdene starine prav ceniti, bodi si kamne ali denarje.

Nektere reči naše zgodovine se tudi prav lepo v otroške kerščanske nauke vplesti dajo. Na primero: pripovedujemo otrokom, kako so kdaj narodi pravega Boga pozabili, in malike častili; kdo bi zraven ne pristavil prašanja: kako je to v naših krajih bilo? Naj povémo, kako so bili naši stari nespametni, da so solnce kot boga častili; naj povémo, da sedanji kres, ki ga otroci zdaj veselo žgejo s. Janezu v spomin, so kdaj mertvemu solncu kurili; naj razložimo, da baba, katero še v kakem kraju za igračo v vodo nesejo ali pa žagajo, je po nekdanjem mnenju na boginjo zmišljeno merzle zime kazala, in drugo tako. Naj pristavimo, da vsi moramo Bogu hvaležni biti, ker zdaj živimo v luči prave vere; bi otroci tega ne poslušali, ne pomnili radi? Ali drugo: Pripovedujemo, da aposteljni so šli po Gospodovem odhodu po celem svetu, oznanovat sv. evangeli; kdo ne bo prašal: ali je kateri apostelj tudi v naše kraje prišel? Naj povemo, da sv. Marka je bil v Ogleji, da sv. Peter je obiskal za njim nove cerkve v Primorji; naj razložimo, da so po tem sv. Hermagora, in pozneje sv. Pavlin, sv. Rupert, sv. Virgili, sv. Ciril in Metud pravo véro pri nas oznanovali: ali to naših otrok ne bo veselilo? Gotovo da! S tem bo zgodovina bolj domača postala, namesti da je zdaj tako ptuja, kakor iz neznanega sveta!

V l. 66 preiskuje: 4) Kaj je ajdovski zid za Verhniko? l. 71. 72: 5) Ali se je duhovna oblast Solnograških škofov kdaj na Krajnsko stegnila? l. 91: 6) Kje sta kneza Privina in Kocel imela svoje posestvo? l. 101: 7) Kaj je slovenski narod Oglejskim patriarhom hvale dolžan? in l. 104: 8) Dva do zdaj zamolčana kraja na Kranjskem v rimskem času (Acervo in Crucium na tabli Peutingerjevi).

Ker so v slovenski pisavi prikazovale se mnoge razlike, je v l. 90 k slovniškim pomenkom A. Olibana opomnilo vredništvo, naj bi se v občni prid oglasili veljavni možje, da bi dognalo se kaj stalnega in različne pisave (na pr. ia — ija, u — v, lj — nj) kolikor moč se zedinile „sine ira sed cum studio“; se za Metelkom (cf. Jezičn. I. X.) v l. 94 oglasi tudi Hicinger „Slovniški pomenki“ (k sostavku v 90. listu) češ: „Ne mislim, da bi bil s tim spisom vse dognal, ker se do zdaj še nisim štel med opravičene slovničarje; pisal sim tukaj bolj, kakor sim po drugih možéh posnel; ako pomaga kaj k edinosti — prav“.

„So marsiktere navade med našimi ljudmi, ali prav za prav razvade, ktere se zavoljo stariga zgleda na pol nedolžne štejejo, so pa prav za prav zavoljo nevarnih okolišin in nesrečnih nasledkov rade zlo pre-

grešne . . . Včasih kratka beseda več velja, kakor dolgo govorjenje; nekatere stare nauke vzemite tedaj v kratki novi obleki," piše v Danici l. 21 ter pod naslovom: „Stare resnice — novi pregovori“ po kratki razlagi podaja pregovorov naslednjo osmorico:

1. Kjer proso se mane,	2. Rad, kjer lan se tare,	3. Večkrat dviski cveti
Cistost slabo obstane.	Zdravi um se stare.	Se usuše v snožeti.
4. Spola zmes, in vino	5. Božji strah je v zgubi,	6. Sramožljivost v šumu in plesi
Je za greh edino.	Kjer se kvanta ljubi.	Rada v prodaj se obesi.
7. Skupšine ponočne	8. Slabo znanje veže	
So zaderge močne.	Pogubljive mreže.	

L. 41 je opisan „Bonard, nov marternik v Kitaji“; l. 35 pa je ob kratkem naznanjen po njem „Sad duhovnih vaj“, ki jih je tedaj za o. Sartorijem pod o. Serapionom s svojim vikšim pastirjem Antonom Alojzijem drugikrat obhajala duhovščina v Ljubljani. Kako blagovito so poprijele tudi Podlipskega, vidi se iz pomenljivega soneta njegovega v istem listu, kateri se glasi:

Duhovne vaje.

Kadar proti sovražnik grozoviti,
Vojake svoje vkup sklicuje,
Delí orožje, serca navdušuje,
Uči, veléva, kako prav se bíti;

Sovražnik duš ne da se pomiriti,
Se vedno zoper božji ljud vojskuje,
Zdaj zmote, zdaj pohujšanja vzdiguje,
In ga želi seboj vred pogubiti:

Pospéh duhovni vojski srečin dati,
Pastir preskerbni svoje tudi zbere,
Za serčin, stanovitin boj jih vžgati.

Naj vsak očisti se, za Bóga vname.
S tem moč pekla sam v sebi pred zatere
Potem spet za ovčice boj povzame.

Spomini na Dunaj in okolico.

Pesnel po svojem dnevniku Josip Levičnik, ljudski učitelj.

(Dalje.)

Moje načelo:

Kar lepega vidiš, hvalevrednega slišiš, koristi-
nega kušiš, zapíši! — Po tej poti otmeš marškalj
pozabljivosti, in postavljaš hkrati sam sebi stalni
spominek po prišlovici latinske: „Littera scripta
manet“, ali po našem: „Zapisana čerka ostane“.

Bila je kaka 3. popoldanska ura, ko smo zapustili zbrani tovariši med veselim šundrom in prav židane volje vas Kaltenleutgeben. Ker je ona obdana enako naši gorenjski Kropi na treh straneh s precej visokimi hribi, bilo nam je treba laziti koj zopet navkreber, in sicer v „Gaisberg“, t. j. v kozji hrib, ki ima zarad svoje stermine res tudi pravo ime. Kakih 30 — 40 seznjev nad vasjo stal nam je ob stezi, po kateri smo se po-